

Statenmededeling

Onderwerp

Huisartsenonderzoek "Longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen"

Datum

5 november 2018

Documentnummer

GS: 4421556

PS: 4435750

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van

[Het rapport "Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III; Longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen; actualisering van gegevens uit huisartspraktijken 2014 - 2016"](#)

Aanleiding

Tijdens de vergadering van PS van 27-10-2017 over de bestuursrapportage 2017 is toegezegd u te informeren over de ontwikkelingen van het onderzoek naar de gezondheidseffecten rondom geitenhouderijen in relatie tot het op 7 juli 2017 in de Verordening ruimte opgenomen geitenmoratorium.

De provincies Zuid-Holland, Gelderland, Overijssel, Utrecht en de gemeenten Nederweert en Weert hebben een moratorium. De gemeente Oss heeft een voorbereidingsbesluit genomen waardoor in aanvulling op het moratorium het aantal dieren niet kan toenemen.

Gezien het maatschappelijk grote belang van dit onderzoek brengen GS u middels een Statenmededeling op de hoogte van haar bevindingen n.a.v. het rapport.

Bevoegdheid

GS zijn gehouden tot het uitvoeren van hetgeen is opgenomen in de Verordening ruimte incl. het amendement.

Kernboodschap

1. *Het rapport laat zien dat in de jaren 2014-2016 nog steeds een verhoogd risico op longontsteking in het studiegebied wordt aangetroffen*

Het rapport is complex en moeilijk leesbaar. De onderzoekers zijn zich daarvan bewust en hebben geprobeerd om de onderzoeksgegevens in de samenvatting goed leesbaar en begrijpelijk op te schrijven. Daarom hebben wij de samenvatting integraal in deze Statenmedeling overgenomen.

Datum

5 november 2018

Documentnummer

GS: 4421556

PS: 4435750

Samenvatting

Aanleiding

Er wordt discussie gevoerd over de (intensieve) veehouderij in ons land. Naast de zorgen om dierenwelzijn is er, vooral naar aanleiding van de Q-koorts uitbraak, de vogelgriep, antibioticaresistentie en (andere) dreigende zoonosen, aandacht voor de mogelijke gevolgen voor de gezondheid van mensen die in de omgeving van veehouderij wonen. GGD'en en huisartsen zochten de publiciteit omdat zij, en/of hun patiënten een relatie zagen tussen het wonen bij veehouderij en bepaalde aandoeningen, met name van de luchtwegen. Discussies werden eveneens gevoerd in de landelijke politiek en (vooral) op het niveau van provincie, gemeente en dorpsraad. Er was niet veel wetenschappelijke literatuur om op terug te vallen: de meerderheid ervan was afkomstig uit de Verenigde Staten waar vooral de infrastructuur van de veehouderij en het gezondheidszorgsysteem erg verschillen van de Nederlandse situatie.

De afgelopen jaren zijn daarom diverse rapporten en wetenschappelijke artikelen verschenen over de mogelijke gezondheidseffecten van het wonen in de nabijheid van veehouderijen. De projecten IVG (Intensieve Veehouderij & Gezondheid, Heederik & IJzermans, 2011) en VGO (Veehouderij & Gezondheid Omwonenden, Maassen et al, 2016, Hagens et al, 2017) werden in opdracht van de ministeries van VWS en EZ/LNV uitgevoerd in het oosten van de provincie Noord-Brabant en het noorden van de provincie Limburg.

Onder omwonenden van pluimvee- en geitenhouderijen bleken zich over een aantal opeenvolgende jaren meer gevallen van longontsteking voor te doen. De associatie tussen het voorkomen van longontsteking en het wonen in de nabijheid van pluimveehouderijen kan mogelijk worden verklaard door de uitstoot van fijnstof en endotoxinen door deze bedrijven, mogelijk in combinatie met de al aanwezige achtergrondblootstelling. De oorzaak van de associatie tussen longontsteking en wonen in de nabijheid van geitenhouderijen is vooralsnog onbekend en een rol voor fijnstof en endotoxinen lijkt minder waarschijnlijk. Deze bevinding is aanleiding voor de genoemde ministeries om vervolgonderzoek te entameren naar de oorzaak van deze associaties.

Als eerste stap in dit onderzoeksprogramma VGO III is aan het Nivel, IRAS en WUR (zie afkortingenlijst achterin dit rapport) opgedragen analyses, uit het eerdere VGO-project, te herhalen voor een recentere periode. Doel van deze actualisering is om na te gaan of de associatie tussen het wonen in de nabijheid

van geiten- en pluimveehouderijen en het voorkomen van longontsteking nog steeds kan worden aangetoond voor de jaren 2014 t/m 2016.

Methoden

In de analyses is gebruik gemaakt van gegevens uit de elektronische patiënten dossiers van 26 huisartspraktijken in Brabant en Limburg, waarvan 23 bruikbaar waren voor analyses met de woonafstand tot veehouderijen. Het betreft hier, afhankelijk van het type analyse, 90.000 tot 103.000 bij een huisarts ingeschreven patiënten. Voor één van de analyses werd gebruik gemaakt van een referentiebestand van ongeveer 75.000 patiënten van 22 huisartspraktijken uit delen van het land met minder geiten- en pluimveehouderijen die als controlegroep werd gebruikt. In alle gevallen gaat het om huisartspraktijken uit plaatsen met minder dan 30.000 inwoners. Bij de deelnemende huisartspraktijken werd de kwaliteit van de registratie vooraf gecheckt.

Gebruikmakend van strikte privacyregels werden de woningen van huisartspatiënten gegeocodeerd, zodat precieze afstanden tot veehouderijen konden worden bepaald. Voor het lokaliseren van de veehouderijen werd gebruikgemaakt van BVB-gegevens (Bestand Veehouderij Bedrijven) van 2015. In dit project werden vijf methoden van analyseren gebruikt, in de praktijk allemaal regressieanalyses. In één methode worden twee gebieden vergeleken (Brabant/Limburg met landelijke controlegebieden) in een ecologische (gebieds-)analyse. Bij de andere vier typen regressieanalyses wordt de woonafstand tot veehouderijen op verschillende manieren gerelateerd aan het optreden van longontsteking (binnen Brabant en Limburg). Deze benadering is gekozen om te onderzoeken in welke mate uitkomsten van het onderzoek afhankelijk zijn van aannames die bij de toepassing van verschillende analysemethoden worden gedaan.

Resultaten

In de jaren 2014-2016 zien we dezelfde verhoging van het aantal longontstekingen bij omwonenden van geitenhouderijen als in de jaren ervoor. Een vergelijking tussen het VGO studiegebied en controlegebieden in het land, met minder/geen geitenhouderijen in de omgeving laat zien dat er in het studiegebied statistisch significant vaker longontsteking wordt gediagnosticeerd door huisartsen. Het aantal gevallen van longontsteking is in het studiegebied jaarlijks gemiddeld circa 50% hoger.

Omdat er systematische verschillen kunnen bestaan tussen huisartsen en huisartspraktijken en de classificatie van longontsteking in het registratiesysteem werden diverse analysetechnieken toegepast met ieder hun voor- en nadelen, maar wel complementair aan elkaar. Er is in dit project niet een duidelijke voorkeursmethode naar voren gekomen. Er zijn duidelijke associaties gevonden tussen de afstand van een geitenbedrijf tot het woonadres. Deze associatie is in alle toegepaste analysemethoden aangetoond en daarmee is deze gevonden associatie robuust en niet sterk afhankelijk van de gedane aannames in de

Datum

5 november 2018

Documentnummer

GS: 4421556

PS: 4435750

verschillende analysemethoden. De associatie is vooral sterk naarmate de afstand tussen woning en geitenhouderij kleiner is: bij één van de analysemethoden is deze tot (minstens) 2000 meter afstand statistisch significant, bij twee andere tot 500 meter afstand. De 'kernel-analyse' laat zien dat de risicoverhoging voor longontsteking rondom geitenhouderijen voor de jaren 2014-2016 vergelijkbaar is met de eerder onderzochte jaren (2009-2013). Onder bewoners bij wie binnen twee kilometer rondom de woning één geitenhouderij ligt, treden 32%, 24% en 25% (resp. 2014, 2015, 2016) meer gevallen van longontsteking op vergeleken met bewoners zonder geitenhouderij binnen twee kilometer van de woning.

Gerekend over de gehele studiebevolking correspondeert het verhoogde risico op longontsteking in de nabijheid van geitenhouderijen in deze analyse (onder de aanname dat het een causale associatie betreft) met ongeveer 124 (7.8%) vermijdbare gevallen onder ongeveer 1600 gevallen van longontsteking per 100.000 omwonenden (gedefinieerd als huisartspatiënten in de dataset) in 2014, 122 (6.0%) vermijdbare gevallen onder ongeveer 2000 gevallen van longontsteking per 100.000 omwonenden in 2015 en 134 (7.2%) vermijdbare gevallen onder ongeveer 1900 gevallen van longontsteking per 100.000 omwonenden in 2016.

De resultaten van de associatie tussen longontsteking en geitenhouderijen worden nauwelijks beïnvloed door de aanwezigheid van andere typen veehouderij in de omgeving.

De associatie met longontsteking wordt in nagenoeg even grote mate gevonden voor beide grootste risicogroepen: ouderen en kinderen.

De in het VGO-project gevonden associatie tussen het voorkomen van longontsteking en pluimveehouderijen in de nabijheid van de woning kon worden bevestigd voor het jaar 2014. In de jaren 2015 en 2016 was de associatie niet (meer) statistisch significant.

Discussie

De in de eerdere VGO studie (over de periode 2007-2013) gevonden associatie tussen het wonen in de nabijheid van een geitenhouderij en het voorkomen van longontstekingen binnen een reikwijdte van twee kilometer is bevestigd voor de periode 2014-2016. Uit een vergelijking met controlegebieden in delen van het platteland in Nederland met minder veehouderij bleek wederom dat in het studiegebied in Noord-Brabant en Limburg 50 à 60% vaker longontsteking wordt gediagnosticeerd. Vergeleken met de associaties tussen longontsteking en andere diersoorten in de nabijheid van de woning zijn de associaties met geitenhouderijen relatief sterk, in termen van omvang van de verhoging van het risico en van consistentie over de jaren. De associatie tussen het voorkomen van longontsteking en geitenhouderijen in de nabijheid van de woning is over een periode van tien jaar in dezelfde regio consistent. Het niet langer deelnemen van enige huisartspraktijken en de vervanging door nieuwe praktijken bij deze actualisering (onder meer vanwege veranderen van huisartsinformatiesysteem, of het tijdelijk te druk zijn om deel te nemen) heeft geen zichtbaar effect gehad.

Datum

5 november 2018

Documentnummer

GS: 4421556

PS: 4435750

De associatie tussen longontsteking en de nabijheid van pluimveehouderijen daarentegen is in de laatste jaren van deze actualisering niet meer statistisch significant, met uitzondering van een associatie rondom bedrijven met vleeskuikens in 2014. Omdat er rond legpluimveebedrijven relatief veel fijnstof voorkomt lijkt het verrassend dat het verband alleen nog bij vleeskuikenbedrijven wordt gezien. Naast eerdere hypothesen (IVG en VGO) dat fijnstof en endotoxinen een rol zouden spelen in het voorkomen van meer longontsteking rondom pluimveehouderijen kan een andere (onbekende) factor hebben meegespeeld die in recente jaren afgenomen is. Het is belangrijk om te vermelden dat voor dit resultaat alleen de afstand van patiënten met longontsteking tot pluimveebedrijven is geanalyseerd en andere factoren zoals fijnstof en endotoxinen niet zijn onderzocht. Monitoring van het voorkomen van longontsteking rondom pluimveehouderijen blijft de komende jaren gewenst. Hoewel de risicoverhoging over de periode 2007-2014 voor elk jaar statistisch significant was, was de omvang van de verhoging ook relatief beperkt, en verschillend tussen de jaren. Gezien de variatie tussen de observaties over eerdere jaren is het belangrijk om na te gaan of er daadwerkelijk sprake is van een trendbreuk na 2014 door op korte termijn de jaren 2017 en 2018 in de analyse te betrekken.

Het herhaalde resultaat maakt de associatie tussen longontsteking en de nabijheid van geitenhouderijen consistent en vraagt daarom om nader onderzoek dat dieper ingaat op de mogelijke causaliteit. Meer zicht op de causaliteit is van belang voor de volksgezondheid in het gebied. Het gaat immers om circa 130 vermijdbare gevallen van longontsteking per 100.000 omwonenden per jaar.

Datum

5 november 2018

Documentnummer

GS: 4421556

PS: 4435750

2. Onderzoek naar oorzaak van het longontsteking signaal rondom geitenhouderijen: Het Rijk laat onder leiding van het RIVM onderzoek uitvoeren naar de oorzaak van het longontsteking signaal rond geitenhouderijen.

Als bron en veroorzaker bekend zijn wordt duidelijk welke maatregelen zinvol zijn. Het onderzoek naar longontsteking en geitenhouderijen is onderdeel van het ruimere Veehouderij en Gezondheid Omwonenden Onderzoek III (VGO III). Het VGO III is verder een herhaling van de eerdere VGO onderzoeken maar nu uitgevoerd in Gelderland, Overijssel en Utrecht. Achtergrond is of de in Brabant en Noord-Limburg gevonden gezondheidseffecten ook worden gevonden in andere gebieden met bijvoorbeeld lagere fijnstof achtergrondbelasting. Maatregelen die het risico op longontsteking beperken kunnen maatregelen zijn gericht op de stal en/of de mestopslag, maar het zou ook nodig kunnen zijn de dieren te vaccineren. Daar is op moment, volgens de onderzoekers, nog niets zinnigs over te zeggen.

De provincie Brabant draagt, net zoals Gelderland en Overijssel, € 100.000,- bij aan het onderzoek naar de veroorzaker van het verhoogde risico op

longontsteking rondom geitenhouderijen. Op basis van een reeds uitgevoerd literatuuronderzoek hebben de onderzoekers een lijst met de meest waarschijnlijke veroorzakers opgesteld. Voor het onderzoek naar de veroorzaker is een gefaseerd onderzoeksplan met een looptijd van drie jaar opgesteld. De oorzaak van de longontsteking kan vroeg in het onderzoek, binnen 1 jaar, worden gevonden of veel later maar het kan ook zijn dat de oorzaak niet wordt gevonden.

Datum

5 november 2018

Documentnummer

GS: 4421556

PS: 4435750

Consequenties

1. Met uw Staten is afgesproken dat het geitenmoratorium een tijdelijke maatregel is. Het huisartsen-onderzoek over de jaren 2014-2016 zou aanleiding kunnen zijn om het geitenmoratorium te heroverwegen. Op dit moment is er, op basis van gezondheidsonderzoek, geen aanleiding om het geitenmoratorium op te heffen.
2. Als bekend is wat de veroorzaker van het verhoogde risico op longontsteking rondom geitenhouderijen is en welke maatregelen effectief genomen kunnen worden, bespreken wij met u of opheffen van het moratorium mogelijk is.

Communicatie

De provincie vindt gezondheid van wezenlijk belang en biedt vanuit die optiek de gemeenten graag de helpende hand. Dat past ook in de één-overheidsgedachte die we met gemeenten willen invullen. Wethouders worden tijdens de ontwikkeldagen voor wethouders december 2018 nader geïnformeerd over het geiten moratorium en het nieuwe rapport. Hierbij betrekken wij ook het bouwen van woningen in de nabijheid van geitenhouderijen. Elke gemeente heeft de verantwoordelijkheid daar waar zij keuzen maken over woningbouw een zorgvuldige en transparante afweging te maken. Advisering door de GGD kan daarbij een essentiële rol spelen. De GGD maakt samen met de omgevingsdiensten, enkele gemeenten en de provincie deel uit van het Brabantse ondersteuningsteam Veehouderij en Gezondheid. Dit team ondersteunt met name gemeenten en is betrokken bij de ontwikkeldagen.

Gedeputeerde Staten van Noord Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

Opdrachtgever: mevrouw A.L. Schoenmakers, (073) 680 86 62,
alschoenmakers@brabant.nl.

Opdrachtnemer: de heer R. Scholtens, (073) 681 22 60, rscholtens@brabant.nl.

Datum

5 november 2018

Documentnummer

GS: 4421556

PS: 4435750